

2022-09-19

Kriminologiska institutionen

Kriminologiska institutionens remissvar på Ds 2022:12, Vistelseförbud för barn

Sammanfattning av remissvaret

Kriminologiska institutionen avvisar förslaget om vistelseförbud för barn. Institutionen baserar sitt ställningstagande på den bedömning utredningen har gjort samt anger ett antal ytterligare skäl.

Direktiven

Syftet med utredningen är att undersöka om ett förbud att vistas på vissa platser eller i vissa områden för barn upp till 18 år kan bidra till att minska risken för att barnet far illa genom att utsättas för brott eller hamna i missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende. Utredningen ska redovisa för- och nackdelar med en sådan lag och där särskilt ta hänsyn till barnets rättigheter enligt olika konventioner.

Utredningens bedömning

Utredningen har förutom att gå igenom gällande rätt haft kontakter med Socialstyrelsen, Brå, SKR, socialnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Polismyndigheten samt ett par frivilligorganisationer. Utredningen har också gått igenom en forskningssammanställning från Socialstyrelsen om risk- och skyddsfaktorer för barn för att hamna i brottslighet. Polisen, som har ett brottsförhindrande uppdrag, tillstyrker vistelseförbud för barn. Alla andra myndigheter och organisationer avstyrker. Forskningsgenomgången ger inte heller stöd för att ett vistelseförbud skulle vara en framgångsrik brottsförebyggande metod.

Kriminologiska institutionen

Utredningen sammanfattar sin bedömning genom att peka på bl.a. följande om vistelseförbud:

- Det innebär en inskränkning av barnets rättigheter.
- Det är inte proportionerligt.
- Det har ingen eller begränsad påverkan på sociala kontakter.
- Det riskerar att stjälpa snarare än hjälpa.
- Det kommer att vara svårt att avgränsa miljöerna.
- Det är tandlöst då det saknas sanktioner vid bristande efterlevnad.

Utredningens bedömning efter att ha vägt fördelar mot nackdelar är därför att det saknas stöd för att införa vistelseförbud för barn.

Utredningens förslag på vistelseförbud

I uppdraget till utredningen ingick att oavsett bedömning av ett vistelseförbud komma med förslag på hur ett sådant förbud skulle kunna utformas. Dessa direktiv följer en ny tradition i svenskt utredningsväsende att oavsett bedömning ska ett förslag på lagskärpning presenteras. I ett flertal fall har kompetenta utredningar visat att olika politiska förslag på expansion av straff- eller tvångslag inte kan förväntas leda till mindre brott men har därefter tvingats lägga ett förslag enligt departementets vilja. Det har sällan uttryckts så explicit som av utredaren av vistelseförbud för barn: ”I enlighet med utredningens direktiv ska vi, oavsett bedömning, lämna förslag på en reglering av ett vistelseförbud. I nästa kapitel presenterar vi därför ett förslag på en sådan reglering, detta förslag ligger alltså inte i linje med vår bedömning.”

Det förslag utredningen ger till vistelseförbud ska bygga på påtaglig risk för beteende som anges i 3 § LUV, dvs. risk för missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende. Beslut om vistelseförbud fattas av förvaltningsrätten. Polisen ges möjlighet att omhänderta barn som bryter mot förbudet. Polismyndigheten ska upprätta register över dem som har vistelseförbud för att kunna tillämpa lagen korrekt. Någon straffrättslig eller administrativ sanktion mot brott mot vistelseförbud ska inte införas. Överträdelse av förbudet ska leda till samtal. Bristande regelefterlevnad kan dock få konsekvenser för LVU-beslut.

Ytterligare kritik av förslaget om vistelseförbud

Utredningen har alltså starkt argumenterat mot ett vistelseförbud för barn men måste enligt uppdraget komma med ett förslag. Givet att ett förslag lagts kan dock ytterligare kritik eller reservationer framföras.

England har s.k. civilförelägganden, *civil injunctions*, som ett medel för att komma åt riskbeteenden bland unga. Dessa har ersatt tidigare ASBO, *Anti social behaviour orders*, som utsattes för omfattande kritik. Dessa civilförelägganden, som kan inkludera vistelseförbud, har visat sig ha fördelar mot ASBO, bl.a. genom att inte inrymma straffrättsliga sanktioner, men är fortsatt förknippade med olika problem. För att ett vistelseförbud ska kunna utfärdas måste riskbedömningar göras. Dessa varierar tydligt mellan olika socialdistrikt vilket riskerar rättssäkerheten. Civilföreläggandena missbrukas av myndigheterna. Frånvaron av straff gör regelverket mindre strikt. Informella ingripanden från polisens sida innebär en kontroll som äger rum i ett ”skuggområde”. I praktiken blir civilföreläggandet ett straff (Demetriou, Stavros, *Legal Studies* 2020, 40, s. 458–476).

Dessa problem med vistelseförbud skulle också göra sig gällande i en svensk kontext. En fråga är hur de områden där vistelseförbudet ska gälla ska definieras i utanförskapsområden. Det riskerar att i praktiken leda till husarrest. Implementeringen innebär att polisen måste ha mycket god person- och områdeskännedom, något få poliser utom väl förankrade lokala poliser har. Utan sådana kunskap kommer polisen inte vara framgångsrika i uppdraget.

Godtyckliga ingripanden riskerar spä på en misstänksamhet mot polisen i utanförskapsområdena som i sin tur minskar beredvilligheten att hjälpa polisen. Vistelseförbudet riskerar därmed att öka snarare än minska brottsligheten. Även om en straffsanktion saknas, kan bristande efterlevnad påverka ett LVU-beslut, varför vistelseförbud ändå kan komma att upplevas som ett straff.

Förslaget om vistelseförbud byggs under, om än med tydliga reservationer, med argument om att kunna skydda barnet för våld och öka möjligheterna till en positiv utveckling. Härigenom kan samhället sägas ta sitt ansvar gentemot barnkonventionen. Ökad kontroll av barnet och åtgärder som kommer att uppfattas som straff berättigas med hänvisning till barnets bästa. Även om detta i vissa fall kan vara berättigat för att skydda barnet, framförs detta i utredningen enbart som en förväntning eller förhoppning. Någon evidens för att ett vistelseförbud skulle minska brottsligheten eller risken att barnet far illa anges inte. Förslaget formuleras som ett stöd för barnets positiva mänskliga rättigheter, men riskerar i

praktiken att bidra till att minska barnets negativa mänskliga rättigheter, dvs. frånvaron av frihetsinskränkningar från staten.

Slutsats

Kriminologiska institutionen anser att utredningen väl argumenterat för varför vistelseförbud inte ska införas. Utredningen redovisar samtidigt, enligt uppdraget, ett förslag till vistelseförbud. Till de skäl som utredningen redan angett mot ett förbud kan läggas osäkerhet i riskbedömningen, risken att förbudet i vissa områden får karaktären av husarrest, risken att poliskontrollen uppfattas som trakasserier, risken att barnet trots avsaknaden av straffsanktioner, uppfattar förbudet som ett straff samt ytterligare arbetsbörda för polis, socialtjänst och domstolar.

Kriminologiska institutionen avvisar förslaget på vistelseförbud för barn.

Remissvaret har beretts av Amber Beckley och Henrik Tham.